

sanımızı en iyi tanıyan, rahat diyalog kurabilen, fakirin dilinden anlayan, onun hayatını rahatlıkla paylaşabilen bir insandı.

Adnan Kahveci, aynı zamanda, dürüstlüğü gün sembolüydü; dürüstlüğü galibiyeti için çalıştı, mücadele verdi. Bu alanda hiç ödün vermedi. Makamı, bir ikbal vasıtası olarak değil, hizmet aracı olarak gördü. Hep hizmet verdi, daha fazlasını vermek için çırpındı.

Kahveci, devlet hayatındaki aşırı israf ile de mücadele etti. Bu mücadeleyi verirken içme suyu bulunmayan, çamur içinde yaşamayı kader olarak kabul eden in-

sanların hakkını düşünüyordu. Bu mücadelesini yakından takip ettim; beraber oldum. Ancak bu mücadelede başarılı olduğumuzu söyleyemem. Kahveci birçok mücadeleyi neticelendirmeden aramızdan ayrıldı, erken ayrıldı.

Kendisini bu derece millete hizmet için vakfeden, çırpınan, kalbi insan sevgisi ve hizmet arzusu ile dolu başka bir Kahveci bulmak zordur. Kendisini yakından tanıdım, hayran oldum, takdir ettim. Güzel bir memleket evladıydı. Hatırasını yaşatmak, kendisini saygıyla anmak hepimizin vazifesidir. Kahveci unutulmalıdır. Gençlerimiz Kahveci'yi örnek almalıdır. Kahveci'lere ihtiyacımız var. •



Adam garsona öfkeyle tabağını gösterdi:

“Bunun bir açıklamasını istiyorum” dedi. “Dün akşam da bu lokantada yemek yedim; ama getirdiğiniz porsiyon bunun iki katıydı. Bir günde porsiyonları nasıl bu denli küçültebilirsiniz anlamıyorum.”

Garson adamın yüzüne anımsamak istercesine dikkatle baktı: “Affedersiniz beyefendi” dedi. “Dün akşam hangi masada oturuyordunuz acaba?”

Adam dün akşam oturduğu yeri eliyle gösterdi:

“Şurada” dedi. “Tam cam kenarında oturuyordum.”

Garson gülümsedi “O zaman baklısınız efendim” dedi. “Cam kenarında oturan müşterilerimize dışarıya karşı reklam olsun diye çift porsiyon veriyoruz da...” •

Öğretmen derste Yerçekimi Yasası'nı anlatmaya başladı:

“Biz dünya üzerinde nasıl duruyoruz biliyor musunuz, çocuklar” dedi. “Yerçekimi Yasası bunu sağlıyor.”

Ön sıralarda oturan bir öğrenci hemen parmağını kaldırdı:

“Peki öğretmenim” dedi. “Bu yasa kabul edilmeden önce nasıl duruyorduk?”

KÖŞEDEN BUCAKTAN

Mehmet Muhsinoğlu



“Olmaz Öyle Şey!” Diye Diye...

“Biz bunları söylerken, **kadın ve erkeklerin yan yana yüzemeyecekleri, okullarda aynı sınıflarda olmayacakları, birlikte spor yapamayacakları gibi gerici kararlar mollalar tarafından ardı ardına alınmaya başlandı. ‘Müslüman kadınların yanında fahişelerin yeri yoktur’ denilerek başları açık kadınlara örtünme zorunluluğu getirildi. Özellikle üniversitelerde bu yüzden çatışmalar çıktı.**”

Yurt dışında 15 yıl “sür-gün” yaşamı süreci yaşayan Ayetullah Humeyni, 1 Şubat 1979 Perşembe günü Paris'ten İran'a döndüğünde, kendisine “özgürlükçü umutlar” bağlayan solcular ve uzun etekli mollalar, başkent Tahran caddelerinde zafer turu atıyorlardı.

Çok kısa bir süre sonra, yere yatırılıp ensesinden kesilen generallerin “kanlı kelleleri” ve

kurşuna dizilen “solcu enteller”in cesetleri üzerinde aynı mollaların uzun etekleri, “İslam Cumhuriyeti”nin sancağı olarak dalgalanacaktı.

O güne değin İranlı generaller tarafından ne de çok nutuk atılmıştı!..

Ocak ayının ilk günlerinde ABD büyükelçisinin saraya yaptığı son ziyaret, şahın da, saltanatın



İran'ın son şahı Rıza Pehlevi

da sona erdiğinin, “diplomatik dille” ifadesi olmuştu. İran'ı işgal eden güçlerin petrol uğruna tahta oturduğu Şah Muhammed Rıza Pehlevi, günü geldiğinde işi bitmiş tüm piyonlar gibi, Washington tarafından bir anda “delikten aşağı” süpürülmüştü.

ABD büyükelçisi, Muhammed Rıza Pehlevi'yi ziyaretinde Beyaz Saray'ın “Şah ve Pehlevi Ailesi'nin ülkeyi terk etmesi tavsiyesini” –ya da talimatını– iletliyordu.

Şahın Tahran'dan ayrılımasından iki hafta sonra, İran'ın her tarafında coşkulu gösteriler yapan solcular, mollalar ve

militanlar, Ayetullah Humeyni'nin liderliği altında, giderek aşırılık dozunu artıran tutucu İslam hükümetini kurmak için sabırsızlanıyorlardı.

24 Eylül 1902'de Humeyn kentinde doğan, 3 Haziran 1989'da Tahran'ın kalp hastanesinde ölen Humeyni, İran'da çoğunlukta olan Şii mezhebini dendi. Gençlik yıllarında Kuran'ı ezberledikten sonra, Kum kentinde kendini Şii mezhebinin öğretisi adadı. Bir din adamı olarak Şii hiyerarşisi içinde sürekli yükseldi ve birçok mürid edindi.

1941 yılında İngiliz ve Sovyet birlikleri İran'ı işgal ettiğinde, Muhammed Rıza Pehlevi, İran'ın ikinci “çağdaş” şahı olarak tahta oturtuldu. Yeni Şah, Batı'yla yakın ilişkiler kurdu.

1953 yılında İngiliz ve ABD haberalma servisleri ajanlarının yardımıyla, önde gelen politik karşıtlarını tasfiye eden ve Batı dünyasının kimi “idealleri”ni benimseyen şah, 1963 yılında “Beyaz Devrim”i ilan etti. Bu kapsamlı program, dini kişi ve vakıflara ilişkin toprakların yoksul köylülere dağıtılmasını, kadınlara eşit haklar tanınmasını ve öteki çağdaş reformların gerçekleştirilmesini öngörüyordu.

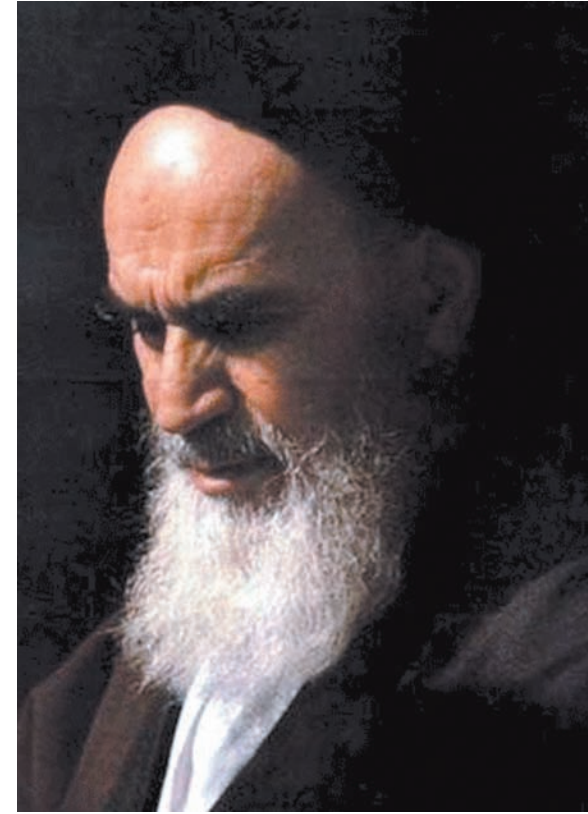
Bu yıllarda Şii mezhebinin “Ayetullah” unvanına ulaşan Humeyni, şahın Batılılaşma programını açıkça kınayan ilk dini lider oldu. Kum kentindeki dini eğitim merkezinden yayımladığı öfkeli mesajlarında, şahın devrilmesi ve bir İslam devleti kurulması için halka sürekli çağrılar yapmaya başladı.

1963 yılında Ayetullah Humeyni'yi cezaevine attıran şah, bu kararının ülke genelinde büyük kargaşaya neden olması üzerine, daha sert bir önleme başvurdu ve 4 Kasım 1964 Çarşamba günü, Humeyni'yi İran'dan kovdu, sürgüne gönderdi.

İrak'ın başkenti Bağdat'ın 160 km. güneyindeki Nəcəf, Şiiler için kutsal bir kent olarak ünlüydü. Humeyni, bu kente yerleşti ve ilerideki yıllarda başka ülkelerin TV'lerinde örneği sık görülen “banda alınmış vaazlar”ını ülkesine göndermeye, öğrencilerini ve müridlerini “uzaktan kumandayla” kıskırtmaya başladı.

Humeyni, din adamlarının hükümet işlerine karışmamasını öneren mezhep geleneğini bir tarafa bırakıyor, Şii liderlerini İran'ın yönetimini üstlenmeye çağırıyordu.

1970'li yıllarda Şah Pehlevi'nin genel uygulamaları yanında, Pers Krallığı'nın 2.500'üncü yıldönü-



İran'ın dini ve siyasi lideri Humeyni

münü kutlamak amacıyla düzenlediği abartılı törenler, radikal İslamcılara daha da öfkeliyor, bu öfkenin karşısında Şah Pehlevi de ülkedeki İslam takvimini kaldırıp yerine Fars takvimi getirerek radikal İslamcılara bir çeşit meydan okuyordu.

Bu ve benzeri nedenlerle hoşnutsuzluk yaygınlaşırken, şah baskıcı tutumunu gün geçtikçe sertleştiriyor, tüm bu gelişmeler halk arasında Humeyni'ye yönelik desteği güçlendiriyordu.

1978 yılında İran'ın büyük kentlerinde şah karşıtı gösteriler patlak verdi. Yaşam standardı ve



15 yıllık sürgünden Tahran'a dönen Ayetullah Humeyni, İran Devrimi'nin lideri olarak büyük sevgi gösterileriyle karşılandı.

genel beklentileri açısından doyumsuzluk tepkilerini dışı vuran alt ve orta sınıf, radikal öğrenci gruplarının sokak gösterilerini destekliyor, bu ortamda Humeyni, şahın zaman yitirilmeden devrilmesi çağrılarını yineliyordu.

Aralık 1978'de silahlı kuvvetler de ayaklanmaya katılınca şah, ABD büyükelçisinin "tavsiyesi"ni yerine getirdi, 14 Ocak 1979 Pazar günü ülkesinden ayrılmak ya da daha gerçekçi bir tanımla, "kaçmak" zorunda kaldı.

1 Şubat 1979'da 15 yıllık sür-

günden Tahran'a dönen Ayetullah Humeyni, İran Devrimi'nin lideri olarak büyük sevgi gösterileriyle karşılanıyor, kökten dincilik ateşi tüm ülkeyi kasıp kavuruyordu. Toplumun geniş katmanlarını otoritesi çevresinde birleştiren Humeyni, İran'ı zaman geçirmeden din devletine dönüştürmeye başladı.

Humeyni'nin şah tarafından sürgüne gönderilmesinin 15'inci yıldönümü olan 4 Kasım 1979 Pazar günü, gösterici öğrenciler ABD'nin Tahran Büyükelçiliği'ni basıp diplomatları ve elçilik çalı-



Humeyni'nin yönetimi altına geçen İran'da kadınlar, erkeklerle eşit olarak sahip oldukları haklarını yitirdiler ve çarşaf giymeye zorlandılar.

şanlarını rehin alıyorlar, Humeyni'nin onayladığı bu eylemi gerçekleştiren radikal grup, şahın İran'a gönderilip kendilerine teslim edilmesini istiyor, bu isteklerini gerçekleştirmek için Amerikalı 52 diplomat ve görevliyi 444 gün rehin tutuyordu.

Muhammed Rıza Pehlevi, Temmuz 1980'de Mısır'da kanserden öldü.

Aralık 1979'da İran'ın yeni anayasası onaylandı ve Humeyni, bu anayasaya göre yaşam boyu dini ve politik lider ilan edildi.

Artık Ayetullah'ın yönetimi altına geçen İran'da kadınlar, erkeklerle eşit olarak sahip oldukları haklarını yitirdiler, çarşaf giymeye zorlandılar, Batı kültüründen esinlenen yaşam tarzılarını tümüyle unutmak zorunda bırakıldılar.

Şeriat yasaları ve acımasız cezalandırma yöntemlerinin uygulandığı Humeyni rejiminde baskıcı nitelik, giderek şah döneminde olduğundan daha da ağırlaşıyordu. Muhafetinin önce susturulması, sonra tümüyle ezilip ortadan kaldırılması amacıyla binlerce kişi

idam ediliyor, kimse sesini çıkaramıyor, bu olup bitenlere, kendine dokunulmadığı sürece, seyirci kalmayı yeğliyordu.

1980 sonbaharında İran'ın güneybatısındaki petrol bölgesi,

“Bize yeryüzünde cenneti vaat etti. Demokrasi gelecek, kimse fikirleri ve siyasal görüşleri yüzünden tutuklanmayacaktı.”

Irak diktatörü Saddam Hüseyin'in ordusu tarafından işgal edildi. Bu işgal, Ortadoğu'nun en kanlı ve en uzun savaşının başlamasına yol açtı.

1982'de kendi rızasıyla bölgeden çekilen Irak'ın, barış anlaşması imzalanması önerisini reddeden Humeyni, komşu ülkeyle savaşı sürdürdü.

Her iki tarafın yeni silah altına aldığı binlerce genç askerin de ölümünden sonra, Humeyni, Ağustos 1988'de Birleşmiş Milletler'in ateşkes çağrısını kabul etmek zorunda kaldı.

Humeyni'nin 3 Haziran 1989 tarihinde ölümü üzerine, 2 milyondan fazla taraftarı cenaze törenine katıldı.

Ülkenin dini liderliğine şimdi, Ayetullah Ali Hamaney getirilmişti.

1990'lı yılların başında çok yavaş da olsa, demokratikleşme sürecine geçiş yaşanan İran'da, bu sürecin ulaştığı en son nokta 1997'de yapılan özgür seçim-

ler oldu. İlmli reformist kimliğiyle tanınan Mohammed Khatami devlet başkanı seçildi.

Daha sonraki dönemlerde radikal grupların ve mollaların, iç ve dış politikadaki ağırlıkları daha da arttı.

Şimdi de, İranlı gazeteci-yazar Bahman Nirumand'ın kaleme aldığı “İran” adlı kitaptan derlenen ve gazeteci

Soner Yalçın'ın 23.10.2007 tarihli “ensonhaber.com” sitesinde yayımlanan yazısında yer alan “komşu ülkede yaşanan dramatik gelişmeler”in kısa bir özeti okuyalım birlikte ve dikkatle:

“Merhaba... Benim adım Bahman Nirumand. İranlı bir gazeteci-yazarım. Şahın devrilmesinde aktif rol oynayanlardanım. Ve aynı zamanda mollaların, demokrasi ve özgürlük getireceğine inanan milyonlarca solcu, demokrat, liberal ve milliyetçi insandan biriyim. Evet, Humeyni yeryüzünde cenneti vaat etti bize... Demokrasi gelecek, kimse fikirleri ve siyasal görüşleri yüzünden tutuklanmayacak, işkence yapılmayacak, kadınlara eşit haklar verilecek, giyim serbest olacaktı. Şahı devirdikten sonra mollaların camiye geri döneceklerinden emindik. Devleti yönetecek durumda olduklarına inanmıyorduk. Yanıl-

dık. Kitaplardan ezberlediğimiz cümleleri, içi boş kavramları birbimize söyleyip duruyorduk.

“Herşey 14 Ocak 1979 tarihinde değişti. Şah, İran'ı terk etti. Ardından Tahran'da, İran tarihinin en büyük yürüyüşü yapıldı. Sansür, yasak yoktu, istediğimiz gibi bağırıyorduk. Fakat mitingde ilk dikkatimi çeken, kim liberal Mussaddık ya da solcu şehitlerin resimlerini taşıyorsa, mollalarca dövülüyordu. Pek üzerinde durmadık bu olayın. ‘Hele bir kurtlarını döksünler, sonra sakinleşirler’ diye düşündük.

“Ertesi gün gazetede, bir hırızın genç mollalar tarafından yakalanıp, adına ‘İslam Mahkemesi’ denilen bir mahalli heyet tarafından 35 kamçı cezasına çaptırıldığı haberini okuduk. Bu haberi de ciddiye almadık. ‘Üç beş sapsızın işi’ dedik.

“Bu arada bira, şarap fabrikalarının yıkılması, sinemaların tahrip edilip filmlerin sokaklara atılması gibi olayların üzerinde ise, nedense, hiç durmadık. ‘Ufak tefek şeylerin’ toplumun demokrasi ve ulusal bağımsızlık yolundaki çabalarını etkilemesini istemiyorduk.

“Biz bunları söylerken, kadın ve erkeklerin yan yana yüzemeyecekleri, okullarda aynı sınıflar-

da olamayacakları, birlikte spor yapamayacakları gibi gerici kararlar mollalar tarafından ardı ardına alınmaya başlandı. ‘Müslüman kadınların yanında fahişelerin yeri yoktur’ denilerek kadınlara örtünme zorunluluğu getirildi. Özellikle üniversitelerde bu yüzden çatışmalar çıktı.

“Bu çatışmalardan rahatsız olduk. Kadın sorununun güncelleşip ön plana geçmesini istemiyorduk! ‘Asıl mücadele, emperyalizme ve kapitalizme karşı verilmelidir’ diyorduk.

“Kadın sorunu bir yan çelişkiydi, ana çelişki sömürüydü. Kadının giyim sorunu, emperyalizme karşı verilen mücadeleyi baltalamamalıydı!

“Peçesiz, başörtüsüz sokağa çıkan kadınlar artık açıkça, gözümüzün önünde dövülüyordu. Bazı kadınların yüzüne kezzap atılıyordu. Biz ise hâlâ büyük laflar ediyorduk; bu tür olayları devri-

“Peçesiz, başörtüsüz sokağa çıkan kadınlar artık açıkça, gözümüzün önünde dövülüyor, yüzlerine kezzap atılıyordu.”

min kaçınılmaz sancıları olarak görüp umursamıyorduk! ‘İttifak’, ‘Eylem Birliği’ gibi terimlerin peşinden koşup duruyorduk.

“Humeyni, ‘Bütün sorunlarımızın sebebi, cemiyetimizdeki ahlaksızlıklardır. Bunların kökünü kazımalıyız’ diyor, genç mol-

lalar terör estiriyordu. Kitabevleri yağmalanıyor; gazete bayileri ateşe veriliyordu. Şiraz'da 'İslam Mahkemesi' eşcinsel ve fahişe olduğu gerekçesiyle dört kişiyi idam ediyordu. Benzer olay Tahran'da da gerçekleşiyor, üç fahişe ve üç eşcinsel kurşuna diziliyordu. Sesleri ve görüntüleriyle

“Şiraz'da eşcinsel ve fahişe olduğu gerekçesiyle dört kişiyi idam ettiler. Benzer olay Tahran'da da gerçekleşti.”

erkekleri tahrik ettikleri için kadın spikerler televizyondan kovuluyor; uyuşturucu olarak görülen müzik yasaklanıyordu. Alkol içen, kırbaç cezasına çaptırılıyordu. Şimdi düşünüyorum da, insan zamanla her türlü aşağılanmaya alışıyor galiba... Hiçbirini görmüyorduk; basmakalıp analizlerimizin doğru olduğuna o kadar inanıyorduk ki!..

Oysa toplum hızla dincileştiriliyordu. Alınan her kararda 'Tamam bu sonucusu' diyorlardık. Ama arkası hep geliyordu. Kızların evlenme yaşı 18'den 13'e düşürüldü. Parfüm, ruj, saç boyası, mücevher gibi kadın malzemelerinin yurda girişi yasaklandı. Kadın çamaşırını satan mağazaların vitrinlerine sütyen, kombinezon vs. koymasına bile

izin yoktu. Kamu dairelerinde kadın memurlara tesettüre girme emri çıkarıldı. Aslında birçok aydın kadının üye olduğu kadın dernekleri vardı. Onlar kendi küçük çevrelerinde 'hamilelik tatilinin uzatılması', 'eşit işe eşit ücret' gibi talepleri tartışıyorlardı.

“Biz aydınlar ise hep aynı düşünceydik: Demokrasi ve özgürlüğe geçiş sancılarıydı bu tür vakalar! Abartmaya gerek yoktu. Hepimiz 'ana çelişki' üzerinde duruyorduk; öncelikle dışa bağımlılık ve ekonomik

krizden kurtulmalıydık.

“Üç ay önce Humeyni, Paris'te komünistler de dahil olmak üzere her görüşün rahatça örgütleneceği bir demokrasiden, özgürlükten bahsederken, şimdi tüm solcu, milliyetçi ve liberalleri İslam düşmanı ilan etmişti. Bu sözler üzerine ilk protestomuzu yaptık. Mitingimize bir milyonu aşkın insan geldi. Mollaların en iyi tarafları siyasi stratejileriydi; işlerine gelmediği zaman hemen gündemi değiştiriyorlardı. Referandum meselesini gündeme getirdiler. Halka soracaklardı: 'İslam Cumhuriyeti'ni istiyor musunuz, istemiyor musunuz?' Kuşkusuz bu bir oyundu; halkın yüzde 65'inin okuryazar olmadığı bir ülkede kim ne anlardı cumhuriyetten? Yapılan propaganda belliydi; dediler ki: 'İslam'a "Evet" mi, "Hayır" mı diyorsunuz?' Biz bu oyunu biliyor-

duk; ama şöyle düşünüyorduk: 'Önemli olan cumhuriyettir; serbest seçimlerdir; demokratik haklardır; özgürlüklerdir. İslam Cumhuriyeti bunu sağlayacaksa neden karşı çıkalım?' Ancak bazı küçük kesimler bu oyuna gelmemek için referandumu boykot ettiler. Sonuçta, 'Evet' diyen 20 milyon, 'Hayır' diyen ise sadece 140 bindi. Mollalar bu referandum sonucunu çok iyi kullandılar. Güya tüm ülke yaptıklarını onaylıyordu. Artık televizyondan sonra basın da ellerine geçmişti. Sanki tüm muhaliflerin sayısı 140 bin kişiymiş gibi gösterdiler. Halbuki 20 milyon içinde bizim oyumuz da vardı. Ama artık bizim sesimizin çıkmasına izin verilmiyordu.

“Mollalar güçlendikçe saldırganlaştılar. Örneğin, tirajı bir milyon olan liberal 'Ayendegan' gazetesini kapattırdılar. Sıra sonra 'Keyhan' gazetesine geldi; muhalif yazarların işten çıkarılmasını sağladılar. Tüm bu olanları protesto etmek için mitingler düzenlemeye başladık. Ama iş işten geçmişti artık; insanlar yılmıştı, korkuyordu. Özgürlük, demokra-

si ve bağımsızlık için ayaklanan halkın, bu kadar kısa sürede değişeceğini düşünememiştik. Sanmıştık ki, mollaların gerici yasalarına ve kurallarına halk karşı çıkacak. Halbuki tersi oldu; mollalar yasak, sansür getirdikçe arkaarından gidenlerin sayısı arttı. Örtünmek moda oldu! Tüm bunlara 'gelip geçici bir fırtına' diye bakmak ne büyük yanılgıydı. Komünistlerden, solculardan, demokratlardan, milliyetçilerden sonra liberal İslamcılar da zamanla mollaların hedefi oldu. Şah döneminden daha çok insan cezaevlerine konuldu; idam edildi. Milyonlarca insan canını kurtarmak için yurt dışına kaçtı. Kaçanlardan biri de bendim.”

İranlı gazeteci-yazar Bahman Nirumand'ın yazdıkları, şu tümcyle bitiyor:

“Dilerim bizim hatalarımızdan birileri ders çıkarır...”

İranlı meslektaşımızın bu dileğine biz de katılıyoruz, onun bu dileğini biz de yankılıyoruz ve biz de yineliyoruz:

“Dileriz öyle olsun...”•



Bir aktör yaşamında ilk kez içi aslanlarla dolu olan bir kafese girecekti ve bundan çok korkuyordu. Onun korktuğunu anlatan yönetmen aktöre cesaret vermek istedi:

“Korkacak hiçbir şey yok bunda” dedi. “Hem bu aslanlar sütle beslenip büyütüldü.”

Aktör yönetmenin sözlerine hemen yanıt verdi:

“Olabilir” dedi. “Ben de sütle büyütüldüm; ama şimdi et de yiyebiliyorum...”•